

Beteckning: Rel C 27:V01

Institutionen för humaniora och samhällsvetenskap

Diakoni i Sverige
Diakonerna, samhällets stöttepelare?

Ingegerd Hansson
Juni 2001

C- uppsats, 10 poäng
Religionsvetenskap

Religionskunskap C
Handledare: Jari Ristiniemi

Abstract

Detta är en studie om diakonin i Sverige. Syftet med denna studie är att söka svar på vad diakoni är, vilka diakonernas arbetsuppgifter är, vilka de positiva och negativa sidorna som detta ämbete för med sig. Samt vilken roll och betydelse de har i och för samhället. Dessutom tar jag reda på om det är ett arbete som ses som ett kall. Jag utgår ifrån litteratur där diakoner själva nedskriver vad diakoni innebär. Vidare har jag arbetat med intervjuer och en undersökning. Två diakoner har fått ge sina synvinklar av detta arbetsområde som vanligtvis är kvinnodominerat. Lotta Säfström, chef för det diakonala arbetet vid Stora Sköndalsinstitutet har i en intervju gett sin syn på diakoni. Vidare har jag gjort en undersökning i en grupp som får representera allmänheten. Denna undersökning ska ge en bild av den allmänna kännedomen om vad diakoni handlar om. För att få ett grepp om vilka områden diakonin omfattar tar jag därför tidigt upp en del diakonala begrepp. Undersökningen av den allmänna kännedomen om diakoni följs av en kortare historik och därefter följer jag diakonin framåt i tiden. Därefter redovisas intervjuerna med högst aktuell fakta om dagens diakonala arbete och diakonernas situation.

Att diakoni kan vara så enkelt och också pågå kontinuerligt runt och mitt ibland oss i vårt samhälle, är ett av studiens konstateranden. Utifrån en kristen syn handlar diakonerna för att hjälpa och bistå sina medmänniskor med utgångspunkt i dessas behov. Därmed ges förklaringen till att diakonernas arbete är under förändring i takt med de behov som uppstår hos medmänniskorna, till vilka vi alla räknas. Det visar sig också vara så att diakonin får ta vid när samhällets resurser inte räcker till. Genom undersökningen och intervjuerna visar det sig att den allmänna kännedomen rörande diakoni är mycket liten. En avslutning med diskussion och sammanfattning avrundar studien. Som läsare av denna studie ska man som okunnig på detta område få en klar och berättande bild, vilket bör ge en grundläggande inblick i det diakonala arbetet i vårt land.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Vad är diakoni	6
3. Diakonibegrepp	7
4. Metod	8
5. Materialbeskrivning	9
6. Frågeställning	10
7. Undersökning om den allmänna kännedomen	11
8. I diakonins värld	13
8.1 Diakoni	13
8.2 Diakonins och diakonernas ursprung	14
8.3 Diakonissornas situation	16
8.4 Diakonal attityd	19
8.5 Diakoni och politik	19
9. Redovisning av intervjuer med diakoner	21
10. Diskussion	29
11. Sammanfattande avslutning	32
12. Källförteckning	33
13. Bilagor	
Bilaga 1. Undersökningsenkät	34
Bilaga 2. "I diakonins värld" av Hans-Erik Lindstöm	35
Bilaga 3. Diakoniinstitutioner	37

1. Inledning

Vad fick mig att skriva om just detta ämne, av alla valbara? Det är ett problem att kunna välja ut just ett område som man ska fokusera sig på. Det är inte heller lätt att hålla sig på en smal väg, att fokusera på djupet utan att sväva ut på ett allt för stort område då detta inte är förenligt med uppsatsarbete.

Som religionsstuderande sedan en tid tillbaka är folk i närområdet av den åsikten att man också vet det mesta som har med kyrkan att göra. Ideligen kommer frågor rörande olika befolkningsgruppers tro och beteende, vilket jag har stor förståelse för då det även intresserar mig. Det var också en av orsakerna till att jag valde att studera religionskunskap/vetenskap. Med tiden inser jag allt mer vilka breda kunskaper jag skaffat mig. Till min förskräckelse upptäcker jag mig ha mer svar på frågor om hinduernas och judarnas riter och traditioner än svar på vad Svenska kyrkan har för ståndpunkt i olika frågor och dess organisation. Det är lätt att bli "hemmablind", då det främmande ofta framstår mer intressant och spännande.

Efter att ha studerat flera för mig främmande religioner blir jag allt mer intresserad av att söka djupare kunskap inom den religion som jag är uppfödd med och som genomsyrar hela vårt samhälle, nämligen kristendomen och därmed den Svenska kyrkan. Intressant är att veta vilka som arbetar inom organisationen förutom prästen som vanligtvis är ett ansikte utåt.

För ett antal år sedan träffade jag en gammal klasskompis som jag inte sett på över tio år. Vi pratade om arbete och utbildningar varvid hon talade om att hon ville bli diakonissa. Vi skildes sedan åt utan att jag frågat henne om vad en diakonissa är, då jag inte hade en aning om detta. Som vanligt har vi människor för vana att hålla tyst i stället för att verka dumma, vilket jag också föredrog. En kort period efter det här mötet fanns funderingar om vad detta innebar, men jag kom mig aldrig för att göra en så enkel handling som att se efter i en uppslagsbok. När jag fortfarande hade det här om diakonissa i tankarna kom det för mig om klostrets abbedissa, men inte skulle väl min kompis som var en så ung och levande tjej gå i kloster, tänkte jag till min förskräckelse. Ett antal år senare träffade jag denna tjej och vi kom åter in på hennes yrkesval. Det visade sig att hon mycket riktigt arbetade inom kyrkan men att hon inte utbildat sig till diakonissa. Jag hade vid denna tid undersökt vad det kunde innebära att arbeta som diakonissa och jag delgav henne vid detta möte min första misstanke om klosterliv, vilket fick henne att skratta gott. Men hur är det egentligen med den allmänna kännedomen angående diakonerna? Tillhör jag en liten grupp som inte har kunskaper på detta område eller är det en allmän uppfattning?

Som religionsvetare bör jag ha större kunskap om dem som arbetar i en sådan rikstäckande organisation. Förvisso anser kanske en del att det är mer befogat att då börja med dem högst upp i hierarkin med ärkebiskopar, biskopar och präster men jag har istället valt att arbeta med dem som känns mer "jordnära", mer på samma plan som "oss vanliga".

Avtackande

För att få en uppsats med liv i har det varit av största vikt att komma till stånd med de intervjuer som gjorts och organiserandet för att kunna genomföra denna studie och undersökning. Detta har lyckats tack vare en mängd personer. Ett stort tack till Rolf Forslin, diakon i Bollnäs och Ann-Marie Norman, diakon i Söderala för att det tog sig tid att dela med sig av sina synpunkter och erfarenheter av diakonins verklighet.

Tack till Marie-Louise Tynong, gymnasielärare på Staffanskolan i Söderhamn som lyckats organisera så undersökningen av KOMVUX-gruppen blev möjlig varvid ett tack till gruppens medverkan inte får glömmas. Lotta Säfström, diakon och chef för det diakonala arbetet vid Stora Skandals diakoniinstitut i Stockholm som också hon gav av sin tid till mitt arbete. Slutligen ett tack till Jari Ristiniemi för god handledning och goda idéer om referenser och litteratur.

2. Vad är diakoni?

Diakonin styrs av de mänskliga behoven och det är därmed inte diakonernas målsättning att skaffa fler besökare till kyrkan.

De grekiska termerna *diakonein* och *diakonia* betyder ”tjäna” och ”tjänst”. För att få ett grepp om varifrån diakoni härstammar kan man gå till Nya testamentet där det tydligt framkommer vad som var den ursprungliga tanken. Men redan i gamla testamentet ser man sambanden till det sociala budskapet som vidareutvecklas i evangelierna. *Diakonia* vilar på budet om kärleken till nästan, ”du skall älska din nästa såsom dig själv”, 3 Mos. 19:18. När man senare kommer till Romarbrevet i NT kan man läsa ”Vi som är starka är skyldiga att hjälpa de svaga med deras bördor och får inte tänka på oss själva. Vi skall var och en tänka på vår nästa, på vad som är gott och bygger upp”, Rom 15:1.

I det allt mer individualiserade samhälle vi lever i idag är det tyvärr fler och fler som faller igenom samhällets skyddsnät. Är det då en vedertagen tanke att kyrkans folk ska finnas där för att lindra fallet. Är det meningen att kyrkans folk ska gå i spåren efter samhällets framfart och försöka hjälpa dem upp, de som fallit. Men hur mycket tar då vi andra inte för givet när det gäller kyrkans folk. Vi har många gånger en så stark tro på deras förmåga att handla genom sin starka tro på Gud, vare sig vi själva är troende eller inte. Grundar vi vår tillit till dem enbart på deras tro och därigenom deras förmåga att handla, eller har vi omedvetet en tro själva. Vilken vändning diskussionen än tar så finns grunden där i en tro på att med Guds hjälp kan man åstadkomma mycket, även om det inte är vi själva som har denna tro eller utför handlingarna.

3. Diakonibegrepp

För att definiera generellt vad diakoni avser att omfattas följande begrepp upp redan i början av denna studie.

1. *"Diakoni" avser "funktioner av det kyrkliga diakonater"*¹

Det innefattar främst administrativa, pedagogiska, liturgiska och sakramentala uppgifter. Förvisso innebär det ett ämbets- eller uppdragstänkande, men det förutsätter dock inte att diakonen har sitt uppdrag som yrke då det är möjligt att vara "fritidsdiakon". Inom ramen för en god kyrklig ordning är det på längre sikt önskvärt att diakontjänster innehas av vigda diakoner. Vigningen blir ett tecken på att diakonin är en central funktion av den kristna kyrkan och manifesterar delaktigheten av kyrkans grundläggande uppdrag.

2. *"Diakoni" avser "kyrkligt socialt och politiskt ansvarstagande"*

Detta begrepp kan också kallas "politisk diakoni". Kyrkliga resolutioner av politiskt slag, liksom kyrkligt ledda politiska aktioner som i t. Ex. Sydafrika, blir en del av diakonin. Hit räknas också kyrklig samhällskritik som kanske är den vanligaste formen i Sverige och då av mer lokal karaktär. Som exempel kan här prästernas agerande i Sjöbo tas med, då de stod upp och emot den opinion som skapats i detta samhälle mot att låta invandrare och flyktingar komma dit.

3. *"Diakoni" avser "kyrkligt arbete för 'hela människan'"*

Diakonin kan uppfattas som allt kyrkans arbete för "hela människan", som fysisk, psykisk, social och andlig varelse. Genom detta blir all kyrklig verksamhet, diakoni. Det av kyrkan som syftar till ett helande av människan och skapelsen, det som har betydelse för människans välbefinnande har en diakonal karaktär och innebörd.

4. *"Diakoni" avser "alla kristna människors sociala ansvarstagande"*

Alla vardagens småhandlingar inom eller utom yrkeslivet blir diakoni, förutsatt att personen är kristen. I Gustaf Wingrens bok *Evangeliet och kyrkan* säger man att diakoni är som "alla döptas vardagsgärningar".² Det innebär därmed att en kristen vårdare, läkare eller socialarbetare sysslar med diakoni, dock inte deras kollegor som inte delar den kristna tron.

5. *"Diakoni" avser "alla kristna människors sociala och politiska ansvarstagande"*

Föregående definition utvidgas här till att omfatta även samhällskritik och politik. Oavsett partipolitisk inriktning blir en kristen politikers insats, diakoni. Ett krav för att kalla detta diakoni är den kristne skall utföra sina uppgifter efter Kristi förebild. Det är inte intentionen utan innehållet som kan ge det sociala och politiska ansvarstagandet den starka betydelsen.

6. *"Diakoni" avser "alla goda och konstruktiva handlingar i världen"*

Mest omfattande blir diakonibegreppet om man räknar med alla goda insatser i historien som diakonala handlingar. Diakoni blir alltså alla krafter som tjänar livets helhet och det goda samhället. Därmed är vanligt yrkesarbete diakoni om det medför något värdefullt för medmänniskan.

¹ Lindstöm, Hans-Erik. 1989 s.43

² ibid, s.46

4. Metod

Jag har valt att använda mig av en traditionellt vetenskaplig metod. Jag försöker belysa detta område med de vetenskapliga fakta som finns att tillgå genom litteratur. Eftersom det här är ett område som är högst levande och aktuellt bör det innehålla vittnesbörd från dem som är aktiva i yrket och känner till vilken verkan förändringarna har på arbetssituationen. Intervjuer utgör underlag för tre diakoners bidrag med fakta till studien.

Samtliga intervjuer hade sin grund i samma frågor som jag arbetade fram efter att tagit del av litteratur. Efter avtalad tid träffade jag två av diakonerna på deras respektive arbetsplats där intervjun ägde rum och med deras godkännande använde jag en bandspelare för att kunna koncentrera bättre på samtalet. Men den tredje intervjupersonen kom jag överrens om att intervju på telefon var att föredra på grund av att det geografiska avståndet var långt i förhållande till tiden för intervjun. På denna persons begäran sände jag frågorna i förväg vilket kan underlätta förberedelserna för den som skall intervjuas.

Undersökningen byggde på en enkät som arbetats fram med frågor som skall undvika möjligheten till att svara enbart ja eller nej. Detta för att jag ville veta *vad* de anser, inte *om* de anser något om ämnet undersökningen behandlar.

5. Materialbeskrivning

Jag har till denna studie använt mig av böcker, hemsidor för diakonistiftelser och svenska kyrkan samt intervjuer och en mindre undersökning. Till boken *”Handbok för diakoni och samhällsansvar”* är författarna fjorton till antalet. Där ger de sina synvinklar om vad det bibliska begreppet diakoni innebär. Det är berättelser tagna ur verkligheten, vilket ger en levande bild av hur de går till väga i sitt arbete. Författarna vänder sig i boken till *alla människor av god vilja, som vill ta ett personligt ansvar för medmänniskan*, förutom kyrkans medarbetare. Några av författarna är *Hans-Erik Lindström*-diakonipräst, stiftsadjunkt i Linköpings stift, redaktör. *Bengt Wadensjö*-biskop i Karlstad stift och *Cecilia Lindström*-diakonissa.

I *”De nedtystades Gud- diakoni för livets skull”* är även denna skriven av flertalet författare. Också i denna bok skildras verklighetens diakonala arbete med historik. Denna bok kom till efter en samtalsdag kring diakoni som Kristna fredsrörelsen anordnade. Boken är ämnad att starta diskussion. *Per Frostin* är först ut och diskuterar vårt förtvivlade försök till att samtidigt tjäna både Gud och mammon. *”Kyrklig Diakoni och samhällets sociala omsorgsarbete”* av Thorsten Levenstam ger en saklig förståelse för diakonins ursprung och utveckling. Boken är en presentation an den kyrkliga diakonins arbete i Sverige. *”Det goda arvet”* är skriven av Erik Lindberg, socionom och journalist, där han behandlar diakonin och det frivilliga sociala arbetet. Lindberg riktar boken till socialarbetare och socialpolitiskt verksamma. Tuulikki Koivunen Bylunds avhandling om *”Ebba Boström och Samariterhemmet”* ger en bild av hur stark tro och vilja gav även kvinnor på 1800-talet kraft att genomföra bedrifter på det som räknades som männens område. Att ta initiativ och starta upp till exempel anstalter.

Intervjuerna med diakonerna är baserade på samma frågor och ger en manlig och en kvinnlig bild av yrket. Intervjun med Lotta Säfström på diakoninstitutionen hjälper till med att få fram en bild av grunden till detta yrkesval. Undersökningen gjordes av en grupp som får representera allmänheten. Personerna har olika erfarenheter vad gäller utbildning, arbete och de kommer från olika social bakgrund. De får representera den allmänna kännedomen om diakoni.

Genom hemsidan www.diakoni.nu kan man gå in på de olika institutens, stiftelsernas och svenska kyrkans länkar och ta del av en allsidig information. På diakoninstitutens hemsidor presenteras all den verksamhet de bedriver vilket är ett gediget material att ta del av om man vill se vad de har för verksamhetsområden. Till exempel på Erstas hemsida presenterar man genom länkarna sin verksamhet som består av bland annat vård, social omsorg, hotell, oblatillverkning osv. På den sociala omsorgsverksamheten kan man läsa om *Ersta värdpunkten*, som bedriver gruppverksamhet för anhöriga till alkohol- och drogberoende personer i form av barngrupper, ungdomsgrupper osv. *Ersta härbärke*, är ett skyddat boende för kvinnor och barn i krissituation. *Länna hemmet*, är inriktat på tonårsflickor som av olika skäl inte kan bo hemma. Detta och mycket mer finns att läsa om på hemsidan.

6. Frågeställning

Mitt syfte med denna studie gäller frågorna;

Vad är diakoni?

Vad är en diakon?

Vilken roll har diakonerna i samhället?

Finns en allmän kännedom om diakonin?

7. Undersökning av den allmänna kännedomen

I denna studie anser jag det i allra högsta grad passa in med en undersökning hos allmänheten om dennes kännedom om diakoni. Är det ett känt begrepp hos allmänheten? Är det något som de yngre kommer ihåg bra sedan konfirmationsundervisningen eller är det de äldre som har kännedom om detta område? Eller är diakoni ett begrepp som endast är känt bland de aktiva inom detta område?

Med allmänheten menar och utgår jag här ifrån en grupp människor i blandade åldrar och olika bakgrunder. Utan någon kännedom om dessa personer sedan tidigare har jag heller inte vetskap om deras intresse och hur väl insatta de är på detta område.

Denna grupp som representerar allmänheten innehar blandade åldrar, olika bakgrunder, män och kvinnor. Jag valde att göra denna undersökning i en KOMVUX-klass. Denna klass består av tjugo personer, 5 män och 15 kvinnor, i åldrarna mellan 19 - 50 år. De hade en timme på sig att besvara de 9 frågorna plus möjligheten till att lämna egna kommentarer. Då det inte är möjligt eller relevant att i detta arbete återge alla de svar som kom fram i undersökningen har jag valt att göra en summering av dessas kännedom i en komprimerad version av enkäten, vilken finns som original i *Bilaga 1*. Därefter presentera några kommentarer som personerna i undersökningen gav på den sista och öppna punkten.

1. Vad vet du om diakoni?

3 personer av 20 vet vad diakoni handlar om. 2 av dessa var helt säkra på sin kännedom och den 3:e var ganska osäker. Övriga hade en diffus uppfattning om begreppet.

2. Om du inte vet, vad tror du att diakoni innebär?

10 personer ger en beskrivning som stämmer ganska bra. De har en uppfattning om att det har med kristendomen att göra dessutom kan det ha med hjälp till människor i kris att göra.

3. Är diakoni ett gammalt eller nytt begrepp?

17 personer ansåg det vara ett gammalt begrepp, även om flera av dessa var mycket osäkra på sitt svar.

4. Vad är en diakon?

5 personer gav en bra beskrivning på denna fråga. De övriga hade aldrig tidigare hört talas om en diakon.

5. Vad gör en diakon?

Här var förslagen flera. 8 personer gissade på att diakonen håller i predikan i kyrkan. 2 personer svarade att diakonen åkte runt och hade kontakt med människor som behövde någon att tala med och att de fanns som en slags kurator i församlingen. 3 personer svarade att diakonen hade hand om verksamheter som kyrkan stod för, till exempel kyrkans barntimme och symöten. Övriga hade ingen synpunkt.

6. Är det flest kvinnor eller män som är diakoner?

Här svarade 10 personer att kvinnliga diakoner är vanligast och 10 svarade att manliga diakoner är vanligast.

7. Krävs det utbildning för att bli diakon?

13 personer svarade ja på denna fråga.

8. Tror du diakoner väljer detta yrke baserat på "ett kall"?

11 personer svarade ja. En av dessa ansåg att man nog hade så låg lön som diakon att man inte valde yrket om det inte var baserat på ett kall. Flertalet trodde att man nu valde detta som vilket yrke som helst men att man förut i tiden valde yrket då man kände ett kall för det. Övriga svarade nej eller inget alls.

9. Känner du någon diakon och i sådana fall, hur ser du på dennes arbete?

2 personer kände någon som är diakon och beundrade dem för det arbete och den omsorg de lade ner på uppgifterna. De ansåg att diakonerna gör en stor insats i samhället och är till glädje för många. Flera av personerna i gruppen visste inte om de kände någon diakon. De visste inte heller om de någonsin träffat någon.

10. Egna kommentarer

"Oj, oj."

"Man känner igen det på något vis, men kan inte komma på vad det är."

"Vet inte alls något om detta."

"Jag hade inte en aning om vad detta innebär, så det här var verkligen intressant."

"Skrämmande så lite jag vet."

Min reflektion av undersökningen

Gruppen tyckte det var spännande att få delta i en undersökning som skulle ingå i mitt uppsatsarbete. Kritik riktades mot mina första punkter gällande om man var kvinna eller man och ålder. Man ville inte skapa grupperingar men svarade ändå på frågorna. Jag klargjorde att det var ett arbete för religionskunskap och därmed fick de veta att det rörde sig om något i anknytning till detta. Jag gick inte in på vilken religion jag behandlad utan talade bara om att det var en undersökning om diakoni. Därmed såg gruppen ut som levande frågetecken med undantaget på några få.

När jag summerar svaren påvisar de att den allmänna kännedomen om diakoni är mycket svag. De flesta av personerna i undersökningen har aldrig hört talas om vare sig diakoni eller diakoner. Ingen skillnad gjorde sig gällande i fråga om ålder och kön, därmed kan konstateras att kännedomen inte är större eller mindre i någon form av grupp, som "yngre män" eller "äldre kvinnor". Några visste att de hade hört det men var osäkra på vad det innebar, eventuellt hade det med kristendomen att göra. Kanske skulle resultatet bli ett annat om fler personer svarade på dessa frågor, men i samtal med en diakon antog hon att det förmodligen inte skulle bli ett annat resultat. Folk vet i allmänhet inte vad en diakon är, svarade hon av egen erfarenhet. I den intervju jag senare kommer fram till får jag klarhet om att min undersökning alltså inte var missvisande på grund av ett lågt deltagarantal.

8. I diakonins värld

Det inträffar ibland att man stöter på ting och företeelser som i grunden är enkla men kan vara komplicerade att förklara på ett enkelt sätt. Det finns åtskilligt tjugiga förklaringar att tillgå när man ska klargöra vad begreppet diakoni betyder och därför har jag valt att ta med en verklighetsskildring av hur det kan vara. Man bör ha klart för sig innan man läser detta stycke att just det här arbetssättet är endast ett i mängden till vilka jag senare återkommer till. Att jag valt just detta exempel beror på dess enkelhet och naturlighet. Det visar att diakoni inte behöver vara något invecklat och komplicerat arbetssätt. I grunden ligger det en välvilja för andra och ett personligt engagemang.

En verklighetsskildring

Personen bakom denna skildring är Hans-Erik Lindström, diakonipräst och stiftsadjunkt i Linköpings stift. I boken *Handbok för diakoni och samhällsansvar*, ger han med sig av sina erfarenheter av diakoni i vardagen vilken finns inlagd som **Bilaga 2**. Då denna berättelse är längre än vad utrymmet bjuder kommer vi här in i handlingen när Lindström åkt ner en natt på Söder i Stockholm med en bag fylld med kaffetermosar och mackor. Där på en parkbänk sitter han och samtalar med två salongsberusade herrar som slagit sig ner och tillgodosett sig med varsin kopp kaffe, då fler personer är i antågande.

8.1 Diakoni

Vad diakoni innebär förklaras gång på gång vartefter man läser diverse litteratur i ämnet. Diakoni betyder tjänst och innebär omsorg om människan i livets olika situationer. Diakoni kan beskrivas som kristen tro omsatt i handling. Förebilden för Svenska kyrkans diakoni har biblisk grund. Då det i berättelserna om honom framträder en människa som gav sig själv i tjänst för andra har samma uppdrag blivit givet åt kyrkan och alla kristna. Människornas behov ska avgöra vilka insatser som behöver göras, istället för att försöka arbeta fram och ha färdiga lösningar i beredskap. Människovård är en förklaring på vad diakoni är men kan också sammanfattas med tre ord; kärleken, nästan och tjänandet.³ Dessa tre sammanfattande ord bör utvecklas en del.

Kärleken; Gud är kärleken och Guds kärlek är fullkomlig, gränslös, rättvis och rättfärdig. Den är inte som människornas kärlek, sentimental, partisk och blind. Guds kärlek är uppsökande och uppoffrande och vill vara till för varje människa. I Mat 22:36 kan man läsa *Såsom Gud älskar skall också människorna älska varandra*. Den kärlek som inspirerad genom Kristus blir helhjärtad, gränslös, rättvis och generös. Detta skall vara ett karaktäristikum för diakonin.

Nästan; Vem ska man då älska? Vem ska man hjälpa? Då *alla* lätt blir *inga* svarade Jesus på dessa frågor med berättelsen om den barmhärtige samariten i Luk 10:29 då den kan belysa flera sidor av kristet handlande. Då Jesus gjorde diakonin internationell, interkonfessionell och individuell lät han alla nationella gränser falla, vilket inte var brukligt på denna tid. Han menade att kärlek, hjälp, solidaritet och diakoni måste sträcka sig över de egna gränserna, vare sig det är familjens, församlingens eller landets. Jesus bröt alla konfessionella gränser då han var beredd att hjälpa långt utöver den egna "kyrkokretsen" och det egna folket. Diakonin har fått agera brobyggare i tider då misstron mellan kyrkor och samfund tilltagit. Individen står i centrum i tänkandet på din nästa. Den enskilde ska få hjälp, människa mot människa.

³ Levenstam, Thorsten. 1981 s.14

Det är inte bara samhället som ska stå redo utan individen skall hjälpa just i det ögonblick och i det sammanhang, då hjälpen behövs. Detta är diakoni, kärlek i funktion mot den enskilde.

Tjäna; I Mark 10:45 står det ”människosonen har kommit icke för att låta tjäna sig, utan för att tjäna och giva sitt liv till lösen för många”. Det är inte genom ord och talesätt utan genom konkret handling som diakoni fungerar. Tjänandet, social omsorg, medmänskligt handlande, att ge, dela med sig och att ta sig an- utan att fodra tillbaka, det är ”diakoni”.

8.2. Diakonins och diakonernas ursprung

De första kristna församlingarna växte och lärjungarna som ansvarade för sammankomsterna där man samlades till bön och firade nattvard, fick allt svårare att hinna med att både hålla i förkunnandet av Guds ord i ”gudstjänsten” och dela ut nattvarden då det var många samlade som ville delta i nattvardsfirandet.⁴ Därmed samlades hela lärjungaskaran och utvalde sju män för att de skulle ta hand om de praktiska sysslorna så apostlarna kunde ägna sig åt ordets tjänst och bönen. Man införde alltså en arbetsfördelning. Innan dessa sju inträdde i sin funktion blev de emellertid ”vigda” genom händers påläggande och bön till denna tjänst. De uttogs att tjäna tillsammans med lärjungarna som därmed hade ordets tjänst och de sju diakonins. Inget hindrade att de båda grupperna vid olika tillfällen kunde gripa in i varandras uppgifter. Omsorgen skulle rikta sig mot alla människor, utan hänsyn till ras, religion eller nation. Begynnelsen för diakonerna finns i Apg. 2-6.

Jag anser det vara av vikt att få ett grepp om hur diakonernas arbete förändrats och utvecklats under tidens gång. Men för att begränsa detta något så går jag in i dess historia med en början på 1800-talet som blev bestämmande för dagens diakoni. Därefter följer jag diakonerna framåt i tiden och tar del av hur arbetet yttrar sig idag på 2000-talet.

1800-talet

Någon speciell diakoni var det egentligen aldrig tal om. Kyrkan svarade för fattigvården - den var diakoni - och i vardagslivet hjälpte man varandra, byavis, släktskapsvis och grannar emellan. Det ansågs som vardagens diakoni. Någon annan hjälp behövdes inte. Men det skulle komma andra tider. Behovet av diakonala insatser och formerna för dem styres i stor utsträckning av samhällets struktur och organisation, samtidigt som diakonin också påverkar samhällets utveckling på flera punkter, framförallt inom den sociala sektorn.⁵ I början av 1800-talet kom influenser från den franska revolutionen med liberala idéer. Det påverkade i hög grad den sociala utvecklingen. Kyrka-stat togs upp i flera sammanhang som ett problem, inte minst i debatten om fattigvården.

Att fattigdomen skulle bli omfattande var uppenbart med tanke på situationen i landet.⁶ Befolkningsstillväxten var stor, missväxt beroende på torka eller för mycket regn slog därför extra hårt och inte att förglömma den stora alkoholkonsumtionen. Under 1830-40-talet uppgick alkoholkonsumtionen till 46 liter per person. Alkoholen bidrog till förstörd ekonomi och otaliga familjetragedier. Gamla, sjuka, psykiskt svaga och efterblivna fanns överallt varvid diakonin skulle få ett viktigt arbetsfält. Förhållandena kunde skifta men nöden fanns överallt.

⁴ Levenstam, Thorsten. 1981 s.24

⁵ ibid, s 51

⁶ ibid, s 57

Den tidigare fattigvården hade ombesörjts av kyrkan genom sockenstämmor och prästerna i enlighet med de lagar och förordningar som kungen och riksdagen utfärdade. Medel till detta skulle i regel anskaffas på frivillig väg, genom kollekt och gåvor vid olika tillfällen. Det debatterades flitigt huruvida fattigvården skulle skötas då det ansågs att den inte blivit till det bättre under kyrkan. Den kom att lyda under sockenstämman och hörde inte längre till kyrkans beslutsområde. Det diskuterades också om vilka som skulle ha rätt till vården enligt lag och för att lättare ta beslut om detta delade man upp dessa i klasser;

- a. Självförvårdad fattigdom, förorsakad av lättja eller alkoholism etc. Dessa skulle till arbete, frivilligt eller med tvång.
- b. Fattigdom skapad av omständighet, som olycka, handikapp etc. De skulle hjälpas om än tillfälligt.
- c. Den tredje gruppen fattiga var de orkeslösa, gamla, värlösa barn etc. Samhällets plikt att hjälpa var fullständig.⁷

1862 överfördes fattigvården helt till den borgerliga kommunen. Något senare på grund av dålig ekonomi i samhället skedde stor försämring av denna vård. Debatt och förslag på ”kyrklig fattigvård” eller frivillig fattigvård och kyrklig diakoni kom igång. En av de uppgifter som den kristna diakonin redan inriktat sig på var att hjälpa alla de kvinnor som fastnat i prostitution och för vilka man öppnade ”räddningshem”, Magdalenahem.

Barnomsorgen och ungdomsvården inkluderades i fattigvården och behandlades därefter. Inom dessa vårdområden kom diakonin under 1880-talet att göra stora insatser som betydde nya initiativ och ett nytänkande ifråga om vården. Barnens situation under denna tid var mycket svår med hårt föräldretryck och tungt förvärvsarbete, hittebarn och efterblivna såldes på auktioner och fick del av livets mörkaste sidor. Genom diakonala initiativ, insatser och humanitära organisationers arbete skulle förbättra förhållandena för barnen. Det skedde genom inrättandet av barnhem, arbetsstugor, barnkrubbor, upptagningshem och vårdhem. Man delade ut kläder och mat och man sökte fosterhem. Ofta skedde detta på frivillig väg, men ibland också genom kommunernas medverkan. För många barn blev dessa insatser räddningen i livet.⁸

1900-talet

Den begynnande socialdemokratin fann statskyrkan som ett hinder för samhällets utveckling.⁹ Kyrkan var bakåtsträvare och ansågs stå i vägen för de stora massornas berättigade krav på en mer mänsklig tillvaro. För den var de enstaka frivilliga diakonala välgörenhetsinsatserna varken tillräckliga eller ens önskvärda. Kyrkans kamp blev både religiös och social. Kyrkan ville vinna arbetareklassen för en kristen livsinställning och samtidigt göra allt för att främja en social välfärd.

1909 tillkom Svenska Kyrkans Diakonistyrelse efter en motion lämnad av biskop Nils Löfgren på kyrkomötet 1908, som föreslog inrättandet av en sådan. Den nya församlingsrörelsen som tillkommit behövde ett centralt organ, som kunde verka rådgivande och samlande. Detta skulle bli ett både församlingarnas och diakonins organ. Därigenom skulle diakonin kunna verka för en utveckling av kärleksverksamheten inom kyrkan och för samhället.¹⁰

⁷ Levenstam, Thorsten. 1981 s.62

⁸ ibid, s.65

⁹ ibid, s.82

¹⁰ Levenstam, Thorsten. 1981 s.109

Diakonivigningen var länge omdiskuterad. 1917 hade det ännu inte tagits ställning till innebörden av denna ”vigningsakt”.¹¹ Inte heller hade kungen angivit att det var fråga om ett ämbete i partiet med kyrkans ämbete. Ritualen, som visserligen hade stark anknytning till prästvigningsritualen och byggde på den som redan tillämpades vid Diakonanstalten, var emellertid inte obligatorisk, även om anstalterna i stort sett kom att tillämpa det. Kyrkohandboken för 1942 gav ritualen en klarare utformning, samtidigt som rubriceringen av denna blev ”diakon/diakonissvigning”. Därmed var det frågan om en vigning till ett kyrkligt ämbete.

1849 bildades Svenska diakonissällskapet som blev huvudman för diakonissanstalten Ersta efter inspiration från diakonissanstalten i Strasbourg.¹² Den skulle vara ett privat företag och drivas med frivilliga medel, men vila på rent kristlig grund. En prästdotter från Småland vid namn Maria Cederschiöld, utsågs till blivande föreståndarinna. Hon skickades till Kaiserswerth i Tyskland för ett års utbildning och då hon återkom våren 1851, tillträdde hon sin plats. Arbetsuppgifterna var först utbildning av diakonissor, med tonvikten lagd på sjukvård och på barnundervisning. Det skulle också bli de två områden, där diakonissanstalten under den första perioden fick göra sin insats. Utbildade diakonissor sändes snart ut till olika institutioner och skolor i landet. Detta var och skulle förbli en av diakonianstalternas viktigaste och mest betydelsefulla uppgifter i samhälle och kyrka. Det var också på detta område de fick ta viktiga initiativ.

I allt socialt och diakonalt arbete är den personliga insatsen den viktigaste och avgörande. Diakonins utbildningsprogram genom tiderna har präglats av den kristna livssynen, samtidigt som det understrukt nödvändigheten av fackligt kunnande och en anpassning till de normer som under årens lopp växt fram inom samhället. Diakonins utbildningsverksamhet har därigenom i flera avseenden fått vara initiativtagande och riktninggivande. I flera fall har den varit av pionjärnatur.

8.3. *Diakonissornas situation*

Utbildningsprogrammet var självklart i början präglat av osäkerhet, men målinriktningen var uppenbar.¹³ Tyngdpunkten lades på den personliga fostran. En rätt inställning hos eleven till patienten, till kyrkan och till anstaltens ledning var grundelementet. Ödmjukhet, tjänarsinne, lydnad och gudstro var viktiga ting. De första eleverna var i stort sett utan större kunskaper, då de kom till anstalten. De kunde oftast nödtorftigt läsa och skriva samt ägde en normal konfirmationskunskap i kristendom. 1842 års skolstadga hade ännu inte hunnit sätta djupare spår bland allmänheten. Undervisningen skedde i de vanliga skolämnena samt sjuk- och barnavård. Därvid undervisade i huvudsak anstaltens läkare i sjukvård.

Vid sekelskiftet 1800-1900 vid den första tidens utbildning vid Ersta gällde följande: Först inträdde eleven som ”förprovsystem” under ett år. Därvid lämnades en viss grundläggande allmänbildande undervisning, under det att systemen skulle delta i olika faser av det praktiska arbetet inom anstalten under olika perioder. Det skulle så prövas om hon ägde förutsättningar för fortsatt utbildning. Efter det första året, om hon var lämplig, blev hon provsystem och flyttade över till provsystemavdelningen. Då började fackutbildningen. Den utgjordes av en ettårig sjukvårdsutbildning som innehöll både teoretisk och praktisk utbildning. Därefter följde en fem månaders teoretisk kurs. Efter denna 2 ½ års långa utbildning fick hon tjänstgöra

¹¹ *ibid*, s.119

¹² *ibid*, s.142

¹³ *ibid*, s.218

ute på någon arbetsplats under en äldre systers ledning. Visade hon sig vara lämplig och klarade proven blev hon ”upptagen till diakonissa” genom en invigningsakt.¹⁴

Diakonissorna fick förutom utbildning också ett hem i anstalten.¹⁵ Man ansåg det viktigt att ge de blivande diakonissorna ersättning för det egna hemmet som de måste avstå från. Det gällde att skänka dem arbetstrygghet, sjuk- och åldringsvård samt gemenskap och själavård. Allt som det egna hemmet med dess familjeliv i normala fall skänkte. Detta grundade sig på den tyska moderhusprincipen. Den fliednerska moderhusprincipen hade de katolska klostren och den kvinnliga orden ”die Barmherzigen Schwestern” en sammanslutning av systrar i diakonalt arbete, som förebild. Diakonissan skulle vara ett barn av och i anstalten. De karakteristiska dragen för moderhusidéen var att hon skulle vara ogift, inte uppbara lön utan endast erhålla vad hon behövde för sitt livsuppehälle jämte en mindre handpenning, hon skulle stå i familjerelation till anstalten och dess ledning och visa lydnad för dess förmän.¹⁶

Alla var inte av samma mening. Ebba Boström som startade Samariterhemmet 1882 i Uppsala, hade från början intagit en mindre bestämd hållning till moderhustanken.¹⁷ Hon hade efter impulser från England präglats av den engelska synen, som ej accepterade det tyska moderhuset. Men även de anslöt sig senare till samma principer som Ersta. Ebba Boström vistades och utbildades vid Mildmay-anstalten i London.¹⁸ En strävan att sudda ut samfundsgrensarna var Mildmays profil.¹⁹ Man ville i England inte ge så stor plats åt sjukvård som tyskarna, även om det fanns med på schemat. Namnet diakonissa och de enhetliga dräkterna var man rädda för att de skulle skapa associationer till romersk-katolskt syskonskap varvid man uteslöt detta. Detta baserades på makarna Pennefathers teologiska profil, Mildmay-anstaltens ledare. William Pennefather var präst i den anglikanska kyrkan. Han var antikatomsk, radikal väckelseledare och alliansvän med starka apokalyptiska intressen och hans åsikter utgjorde en viktig bakgrund till verksamheten på anstalten. Kvinnors arbete i kyrkan skulle ske så obemärkt och enkelt som möjligt. Så småningom togs även namnet diakonissa i bruk, vilket motiverades med dess bibliska förankring. Också motståndet mot dräkten försvann helt och sågs istället som en tillgång. Efter 1940 ökade diakonissornas frigörelse från moderhusprincipen.

Situationen i Sverige ändrades vartefter. Systerråd inrättades vid anstalterna och de fick på så sätt medbestämmanderätt och bättre förutsättningar för att göra sin röst hörd.²⁰ 1942 upprättades gemensamma grundregler för anstalterna och diakonissorna.

Diakonissornas villkor

Det var främst tre frågor som behandlade diakonissornas villkor;

1. Diakonissorna och äktenskapet
2. Den ekonomiska frågan, lön, pension etc.
3. Missiv och anställningsfrågan

¹⁴ Levenstam, Thorsten. 1981 s.219

¹⁵ ibid, s.232

¹⁶ ibid, s.233

¹⁷ ibid, s.233

¹⁸ Koivunen Bylund, Tuulikki. 1994 s.59

¹⁹ ibid, s.61

²⁰ Levenstam, Thorsten. 1981 s.236

Diakonissorna hade från början enligt moderhusprincipen levat i celibat.²¹ Om någon ingick äktenskap, vilket hände ganska ofta, måste hon utträda ur diakonisskåren. Motiven var oftast att en diakonissa skulle ägna sig odelat åt sin tjänst. En gift diakonissa måste bli ”delad” i sina intressen. Man talade om att man var vigd till tjänst på samma sätt som att vara vigd till ett äktenskap. Men kvinnans deltagande i yrkeslivet, samtidigt som hon var gift och hade familj blev allt vanligare. Varför skulle den kvinnliga diakonin vara ett undantag när de manliga diakonerna fick gifta sig? Därmed ägde diakonissorna rätt att ingå äktenskap och därvid behålla såväl sin tjänst som samhörighet med diakonissanstalten samt att bära diakonissdräkten. Idag gäller samma förutom att alla kallas diakoner och dräkten ändrats till enbart den gröna skjortan som bärs till svart dräkt av kvinnor och kostym av män.

Man började bli allt mer medveten om både lönesättningar och lönerättigheter.²² Sjuksköterskornas löner hade tidigare baserats på att deras arbete var ett ”kall”. Kallets karaktär, menade man, innebar att lönen skulle vara en sekundär sak, men sjuksköterskornas fackförening började se annorlunda på detta. Den ställde högre krav på höjda löner vilket också skulle återverka på diakonissorna löneförhållanden. Pensionsfrågan påverkade utvecklingen mot kontantlön. Diakonissorna erhöll allmän pension varvid anstaltens åtagande minskade. Men det växte fram många olika avlöningssystem vilket vållade bekymmer och det skulle ta årtionden innan man kunde finna en gemensam form. Vägen fram till en enhetlig lönesättning har varit lång. Men avtal träffades för de inom kyrkan anställda diakoniarbetarna.

Missivfrågan (missiv är en föreskrift, ett beslut på att någon på viss tid skall inneha viss statstjänst) blev föremål för debatt och förändringar. Tidigare skrevs kontrakt om en diakonissa mellan anstalten och arbetsgivare.²³ Detta förhållande reagerade numera församlingarna emot och begärde att själva få välja den diakonissa som de önskade genom fri tillsättning. Hon skulle vara en församlingens medarbetare och inte en diakonissanstaltens ”utsträckta hand”.

Vad säger kyrkoordningen får 1:a januari år 2000

Svenska kyrkan är nu ett trossamfund sedan relationsförändringen till staten genomfördes från och med 1 januari 2000.²⁴ Kyrkans arbete bedrivs i församlingarna som är de lokala enheterna inom kyrkan. Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning och utöva diakoni och mission. Församlingarna har lokal självstyrelse men är samtidigt en del av ett stift. Församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas där.

Enligt Kyrkoordningen 32 kap 9§: Den som är behörig att utöva uppdraget som diakon har tystnadsplikt i fråga om sådant som han eller hon har fått veta under självavårdande samtal, om inte personen i fråga medger att uppgiften får lämnas ut. Tystnadsplikten gäller inte om diakonen enligt lag ålagts att uttala sig under ed eller om det föreligger uppgiftsskyldighet enligt 71§ socialtjänstlagen (1980:620).

Svenska kyrkan viger diakoner vid sidan om präster och biskopar. I sin vigning lovar diakonerna att ”*uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig och själslig nöd*”, att ”*försvara människors rätt, stå på de förtrycktas sida och uppmuntra och frigöra Guds folk till*

²¹ Levenstam, Thorsten. 1981 s.237

²² ibid, s.238

²³ ibid, s.240

²⁴ www.svenskakyrkan.se/svk/diakoni/diak3.htm

det som är gott, så att Guds kärlek blir synlig i världen” och att ”möta medmänniskor med varsamhet och aktning”.

Sveriges diakoniinstitutioner

Idag finns fem stycken diakoniinstitutioner i landet. Då dessa har flertalet ansvarsområden som presenteras i väl utförliga hemsidor lägger jag in institutionens namn, ansvarsområde och adress, som **Bilaga 3**. Intressant historik om institutionerna presenteras på hemsidorna även om i komprimerad version.

8.4. Diakonal attityd

Då det finns oändligt många definitioner på diakoni tyder det på att det inte är lätt att i ord beskriva. Församlingen är diakonins växtplats där man skall växa tillsammans och tjäna och bära varandra.²⁵ En församling som lever diakonalt är beredd att välkomna var och en utifrån dennes behov, vare sig det gäller kropp, själ eller ande. I synnerhet om ingen annan gör det. Och diakonin förutsätter en viss attityd hos den som skall verka i denna tjänst.²⁶

Närhet till Jesus Kristus och hans ord i daglig hänvändelse i bön, andakt och bibelläsning, samt i gudstjänst och nattvardsfirande. Det handlar om ett livslångt lärande- ett lärjungeskap som aldrig blir färdigt. **Lyhörddhet** mot de människor du möter. Vad säger hon egentligen? Vad behöver hon? **Medvetenhet** om allas lika värde - även om de är små, bortglömda, förkrympta, utslagna, lever på livets skuggsida eller saknar möjlighet att göra sin röst hörd.

Inlevelseförmåga-empati- att förstå och kunna leva sig in i en människas livssituation utan att själv dras ned av den. Ett kärleksfullt nej innebär ibland att en människas dolda resurser tvingas fram. **Klarsynthet** - kunskap om livets realiteter. Livet här på jorden är en kamp. Diakoni kan inte alltid hjälpa människor till jordisk lycka. Smärta är den del av livet och som medmänniska kan man hjälpa en annan att uthärda denna smärta.

Frimodighet att se sina gåvor och resurser som Guds gåvor - då får man själv tillit - tro att man duger. Man har fått en uppgift att gå till mötes med öppna händer, där man får ta emot dag för dag och ge ut dag för dag. **Distans** Man har rätt att misslyckas och komma tillbaka, få förståelse och upprättelse. Det krävs inte av en att man skall vara perfekt för att få vara med i Kyrkans diakonala arbete. Det krävs aldrig att man skall ge ut mer än vad man har.

Diakonin förutsätter alltså att vi lever i världen.²⁷ Att vi skaffar oss kunskap om samhälle och människans levnadsförhållanden. Det krävs en insikt om de villkor som gäller i en föränderlig tid. Diakonin är alltid rörlig- på väg.

8.5. Diakoni och politik

Närmast all kristen verksamhet i Sverige har murar att övervinna.²⁸ Många människor som inte har kontakt med kyrkan hyser bestämda uppfattningar om hurdan kyrkan är, med all sin moralpredikan och alla sina krav. På grund av detta får kyrkans diakoni arbeta sig igenom en mur innan man får en förtroendefull kontakt med samhället runtomkring. På senare år har kanske muren blivit lägre men den finns ännu. Många politiker har sett diakonin som en chans

²⁵ Lindström, Hans-Erik. 1989. s 83

²⁶ ibid, s 84

²⁷ ibid, s 85

²⁸ Lindberg, Erik. 1993. s 130

att skapa billigare social omsorg. Och det kan uppfattas både på gott och ont att kyrkans diakoni blivit efterfrågad. Gott därför att det bryter muren kring den kristna diakonin. Ont därför att det kan vara farligt att bygga upp en stor verksamhet som är beroende av att stat och kommun ger bidrag. För vad händer den dag då staten eller kommunen skär ner på bidragen? Förespråkare för kvinnopartier brukar säga att de skall bevaka alla politiska beslut för att se hur det påverkar kvinnorna. På samma sätt bör diakonin systematiskt bevaka politiska åtgärders följder för de svagaste i samhället. Inom diakonin i vidare mening håller tystnaden att brytas allt mer.²⁹ Diakoniarbetare av olika slag väljer att inte hålla tyst inför den sociala nedrustning som pågår. Och i framtiden kommer kanske diakoniarbetarna att höja sin röst på ett annat sätt. Och allt fler kanske vågar sticka ut hakan för sina åsikter.

²⁹ Lindberg, Erik. 1993 s.131

9. Redovisning av intervjuer med diakoner

Som jag tidigare nämnt anser jag att om man behandlar ett område som i allra högsta grad är aktuellt, så bör det finnas med synpunkter direkt från dem som till vardags arbetar med detta och var verklighet är diakonal.

Här näst följer tre stycken intervjuer från personer, aktiva på området. Dessa sitter inne med mycken kunskap och viktigast av allt, dagsaktuell information. Först ut är det en kvinnlig diakon, verksam i Söderala församling, Hälsingland. Samma intervju följer sedan med en manlig diakon, verksam i Bollnäs också i Hälsingland. I de följande avsnitten kommer jag att återge diakonernas egna svar som grundar sig på nedanstående frågor. Därefter följer en intervju med chefen för det diakonala arbetet på Stora Sköndals-institutet i Stockholm, där man bland annat utbildar diakoner och även hon är utbildad diakon.

Frågorna som utgjorde grund för intervjun med diakonerna lyder enligt följande:

- Hur beskriver du diakoni?
- Vad är en diakon?
- Överväger många att eventuellt bli präst under diakonutbildningen?
- Är detta ett yrke som är baserat på ett kall?
- Vilken är diakonens huvuduppgift?
- Vilka arbetsuppgifter är svårast att hantera?
- Ändras arbetsuppgifterna i takt med förändringar i samhället och vem bestämmer vad du skall göra?
- Är det några speciella förändringar eller nyheter på gång för er?
- Hur bemöts man av allmänheten som diakon, yrkesmässigt och privat?
- Hur bemöts man som diakon av präster och andra anställda inom kyrkan?
- Bemöts och behandlas kvinnliga och manliga diakoner med likvärdig respekt?

Ann-Marie Norman, vigd till diakon 1978, nu verksam i Söderala

Diakoni är det mesta man gör. Diakoni är att utgå från budet "att tjäna din nästa". Diakoni betyder ju också, att tjäna. Det innebär så mycket att det blir mycket svårt att lite snabbt beskriva och samtidigt få med det väsentliga. En diakon arbetar för tjänandet. Hjälper prästen med många sysslor som hembesök hos sjuka, gamla, ensamma och missbrukare. Som diakon medverkar man också ibland i gudstjänster, bland annat kan man hålla i predikan. Att ta hand om olika aktiviteter som församlingen ordnar, är också en del av arbetet. För att bli diakon måste man vara kristen och precis som prästen försöka vara ett föredöme i samhället. Men många glömmer att vi inte är mer än bara människor vi också. Ann-Marie började studera till präst och fullföljde nästan hela utbildningen, på när som ett halvårs studier. Men på grund av det massiva motståndet mot kvinnliga präster och vissa av prästens uppgifter som inte var särskilt lockande, kände hon att ämbetet som diakon var mer passande. Som diakon fick hon engagera sig i de arbetsuppgifter som tilltalade henne, även om det var vissa delar av en prästs uppgifter också. På detta sätt ansåg hon att hon fick göra det hon ville och kändes rätt, av det som kyrkan ska göra för sina medmänniskor.

Det är absolut ett yrke man väljer för att man känner att man har en uppgift att fylla, just på detta område. Med tanke på den utbildning som krävs och den lön som gäller måste man verkligen känna sig kallad och vara säker på sitt val. Det vill säga, utbildad som sjuksköterska eller socionom plus kyrkans grundutbildning och därefter diakoniutbildningen, vartefter man sedan skall arbeta för en lägre lön än vad man hade haft som enbart sjuksköterska. Inte undra på att det är svårt att fylla platserna till diakoniutbildningarna och få män att söka.

Vår huvuduppgift är att ha kontakt med människor. Tyvärr är det svårt att hinna med alla då behovet ökar i takt med de kommunala verksamheterna krymper allt mer. Automatiskt tar människor då istället kontakt med oss. Vår verksamhet ska ju styras efter människors behov, vilket det hela tiden gör. Det är en ovärderlig hjälp om frivilliga finns till hands och kan hjälpa till, med tyvärr finns det nästan inga som anmäler sitt intresse eller ställer upp vid förfrågan. De svåraste situationerna är när det gäller familjer med alkohol- och narkotikamissbruk som befinner sig i kaos och där det då är barn inblandade. Det kan vara oerhört svårt att kunna koppla av eller koppla bort detta när man sedan skall ta itu med något helt annat eller när man kommer hem. Det är också mycket sorgligt när man tillsammans med familjen börjar få ordning på problemen och så faller de tillbaka och det är bara att börja om från ruta ett igen.

Vi är inte ”toppstyrda” i vårt arbete av någon utan anställda av respektive församling och därmed faller planeringen på oss själva. När man är anställd som diakon i en församling tar man själv ansvar för arbetet och dess planering. Och då vi hela tiden anpassar våra arbetsuppgifter efter människors behov fungerar det inte med några fasta rutiner och skrivna program som man ska följa. Då vårt arbete handlar om att vi ska tjäna våra medmänniskor och dessas behov utgör det grunden för vad arbetet ska innebära. Det skiftar mycket med tiden vilka arbetsuppgifter vi har som diakoner i vår anpassning till förändringarna i samhället.

Längre tillbaka hade diakonissorna som vi kallades, hand om många uppgifter som den kommunala sektorn plötsligt tog hand om. I sådana lägen har vi istället tagit oss an nya uppgifter där behov har funnits. Men vartefter som den kommunala sektorn har dragit in på sina resurser, har vi fått ta vid allt mer med de uppgifter vi förut arbetade med. Det är i situationer som dessa ”de tysta” blir lidande. Det är främst gamla människor som inte vill eller kan be om hjälp. På senare tid har allt fler yngre med psykiska besvär blivit en grupp som har behov av kontakt, då de blivit utflyttade i egna boende men till en tillvaro som får dem att bli isolerade i sin ensamhet. De tillhör också ”de tysta”. De ropar inte på hjälp, endera för att de inte vill störa eller på grund av att de inte är vana att bli lyssnade på.

Vi får kontakt med människor som har behov av oss genom flera olika vägar. Det kan vara släktingar, grannar, vänner, socialen eller distriktssköterskan som ber oss att ta kontakt med personen i fråga. Så det är alltså inte alltid som behövande själva tar direkt kontakt med oss. Mestadels är det behovet att få tala med någon som vi tillgodoser, men det kan vara mycket varierande önskemål. En äldre dam, pensionerad sedan länge brukar hjälpa mig med diverse göromål då det är svårt att få tiden att räcka till. Som gammal lärarinna hjälper hon gärna skolbarn med läsläsning, lite varje vecka vartefter som de behöver hennes hjälp. Många barn har tyvärr svårt att få del av föräldrarnas tid och tar då vara på denna möjlighet. Jag önskar att det fanns fler ock yngre som hade lite tid att ge till sina medmänniskor, som denna kvinna. Samtidigt vet jag att det är fullt upp för de flesta att hinna med sina egna familjer.

Som diakon bemöts man för det mesta med misstänksamhet av dem som inte vet vad det är och kanske aldrig hört talas om diakoner. Många verkar förknippa det med något klosteraktigt. Men det är i stort helt och hållet positiva reaktioner man bemöts med även om det ibland går trögt i början. Komiskt nog brukar det alltid sluta med att de som från början var skeptiska och misstänksamma, är de som efter ett tag kommer för att de vill prata med någon. Det gäller i vardagen som på fest. Som diakon använder man en grön skjorta med vit ”krage” till, precis som prästen har i vardagen fast det är en svart skjorta. Vi diakoner har också ett smycke, ett halsband, vilket man mottar när man vigs till diakon. Skjortan använder jag endast vid speciella tillfällen, till exempel när jag är med i gudstjänsten. Detta beror på att

den skapar avstånd. Kommer jag hem till någon som bara vill ha någon att tala med, är det lätt att de känt samtalen som någon form av bikt. Många tror att man är präst vilket för med sig en reserverad hållning från den person jag talar med. Detta undviker jag och bär enbart smycket som ett tecken på mitt ämbete, då det uppfattas som mycket neutralt.

Samarbetet med övriga anställda i kyrkan fungerar mycket bra i vår församling. Alla hjälps åt och ingen står över någon annan. Den kraft och tid vi har ger vi åt dem som behöver och slösar inte på energikrävande konkurrens oss emellan. Det existerar ingen hierarki i vår församling eller i vårt stift. Prästerna står inte "över" oss diakoner och inte heller står vi diakoner över till exempel församlingsassistenten. Samarbete gynnar alla parter.

Ska man jämföra bemötandet som vi kvinnliga diakoner får i förhållande till de manliga, så kanske männen bemöts av större respekt. Folks uppfattning är att en man som jobbar inom kyrkan är nästan präst, vilket inger större respekt än en församlingsassistent. Tyvärr är vi kvinnliga diakoner alldeles för tysta och medgörliga. Vi borde göra oss mer hörda och "slå näven i bordet" så att vi märkas. Förvisso är vår utgångspunkt att jobba i det tysta, vilket inte behöver betyda att bli bortglömd eller överkörd av myndigheter eller dylikt.

Rolf Forslin, vigd till diakon 1972, verksam i Bollnäs sedan dess

Diakoni betyder ju tjänst. Det innebär ju allt mellan himmel och jord. Att vara diakon är ett diversejobb. Det är egentligen inget arbete utan en livsstil. Man lever i diakoni med sina medmänniskor. För att få folk att förstå, kanske främst ungdomar, vad en diakon är brukar jag använda mig av uttrycket, kristen socialarbetare. Det ger en vink åt vilket håll det rör sig. Vi har ju helt andra utgångspunkter än vad de på socialen har i vårt möte med medmänniskor. De arbetar ju efter socialtjänstlagen, vilket innebär att folk kommer dit för att kräva sin rätt, inte för att ha förtroliga samtal. Sådana gånger vänder sig många till oss. Också detta att vi inte dokumenterar eller för journaler öppnar för förtrolighet. Folk känner sig inte kontrollerade och övervakade hos oss. Sedan är det många som ser det mycket skamligt att gå till socialen med problem, de känner sig stämplade på något vis.

Som diakon är man vigd till tjänst med ett livslångt åtagande. Enligt den nya kyrkoordningen har domkapitlet tillsyn och är det så att man bryter mot vigningslöftena kan man bli skild från vigningen. Detsamma gäller för prästerna. Nu är det ju inget nyhetsvärde om detta händer en diakon vilket gör att man sällan, nästan aldrig hör talas om att det händer. Men om en präst på något sätt går över gränsen frossas det i stora rubriker, särskilt när det handlar om sexuella trakasserier. Möjligheten finns också att säga upp sig från sitt ämbete, men oftast har man det kvar, bara det att man inte utför diakonens tjänster. Då det händer väljer de flesta att arbeta inom socialtjänsten eller inom vården som till exempel sjuksköterska. Ändå har de kvar den kollegiala kontakten med diakonerna, både yrkesmässigt i samarbete mellan dessa olika förvaltningar och genom deltagande vid de träffar diakonerna kontinuerligt har. Vi diakoner deltar i kurser, fortbildningar och utbildningar, vilket behovet för gällande arbetsuppgifter får styra. Två gånger om året har vi träffar för alla diakoner i norra delen av stiftet som är mycket värdefulla för oss i vår tjänst. Det är mycket givande att ta del av och delge varandra erfarenheter ur vardagen.

Idag måste man ha en fackutbildning i botten när man ska bli diakon. Det krävs att man är sjuksköterska eller socionom för att sedan gå kyrkans grundutbildning och därefter diakoniutbildningen. Tidsmässigt är det nästan lika lång utbildning som till präst. I kyrkans grundutbildning får man känna sig för om arbetet inom kyrkan är passande för dig som

person. Sedan sällar man nog bort folk redan på detta stadium som inte anses passa inom kyrkan. Detta gäller blivande diakoner, präster, kyrkomusiker, pedagoger och alla andra tjänster som finns inom kyrkan.

Att vara helt på det klara med att det är diakon man vill bli och inte präst kan kanske ändras under resans gång. I den engelska kyrkan är diakon ett förstadium, på väg till att bli präst. Det är lite synd att det inte är så här. Här i Sverige är diakonerna på ett eget spår och kommer du på att du vill bli präst krävs det att du börjar om från början. Detta skulle innebära ytterligare fem års utbildning. Själv började jag teologistudier och hade siktet inställt på prästyrket. Som tur var upptäckte jag snart nog att det inte passade mig som person att vara präst. Tidpunkten i livet spelade också in, då jag var mycket politiskt aktiv och småbarnsförälder. Jag kände mig allt för social för prästyrket och valde istället att bli diakon som jag trivs alldeles utmärkt med. Nu har jag varit verksam som diakon här i Bollnäs församling sedan 1972. Dessförinnan fanns jag här i församlingen som ungdomsledare. Jag har varit verksam i denna församling sedan 1968 vilket bidrar till att de flesta vet vem man är och vad man står för, det underlättar i många situationer.

Som jag sa är det en livsstil att vara diakon. Man lever i det, precis som prästerna. Man slits mycket mellan allas förväntningar på vad man kan hjälpa till med och allt man vill hinna med, vilket kan köra ihop sig rent praktiskt. Dessutom har man ju en familj som man vill hinna med och vara tillsammans med. Den allmänna uppfattningen är ibland att om du är anställd av kyrkan för att finnas till för alla ska du också ställa upp när någon ber dig om det. Hänsyn till att kyrkans folk också har familjer varierar. Det har visat sig öka med antalet spruckna prästfamiljer som har dessa slitningar som grundproblem. Jag brukar skämta om att kanske det bästa vore att präster och diakoner levde i celibat, så skulle inte några närstående behöva bli lidande. Det var ju på ett helt annat sätt förut. Då var prästfrun hemma och tog hand om allt och deltog i sin makes plikter, vilket underlättade för honom. Idag är prästerna gifta med någon som har ett eget arbete och karriär, barn som ska på träning och så vidare.

Då diakoni är mycket av ett ”omsorgsarbete” har det kanske bidragit från början till att det blivit kvinnodominerat, då omvårdnad verkar vara av stort intresse för kvinnor. Det är det samma om man tittar på vården, äldreomsorgen och barnomsorgen, det domineras av kvinnor. Tyvärr är det allt för låga löner för de arbeten som är kvinnodominerade och har varit det allt för länge. För att bli diakon måste man ha en övertygelse och känna att detta är ett kall och det rätta just för mig. Detta med tanke på den långa utbildningen, det krävande arbetet och den låga lönen.

Som anställd inom kyrkan kan det hända att människor i omgivningen har förväntningar på en som någon slags övermänniska eller helgon. Men så småningom upptäcker de att man är en helt vanlig människa, med tillhörande fel och brister som vi alla har. Man har väl kanske höga förväntningar på sig själv också, på hur man ska vara. Men med viss rätt ska folk kunna ha krav på en kyrkoanställd att försöka vara ett föredöme.

Den svåraste uppgiften man har som diakon är möten med människor i kris. Tyvärr har vi fått mycket träning i detta här i Bollnäs. Det kan aldrig bli rutin och får inte heller bli det. Men hur jobbigt det än är så finns det alltid något som väger upp detta, något positivt. Det viktigaste i drastiska situationer är att finnas till hands eftersom man inte kan göra något åt det som redan hänt. Vid plötsliga händelser får vi kontakt med de berörda eller de med oss genom en grupp som alltid kommer och finns med vid sådana situationer. Denna grupp innehåller representanter från socialtjänsten, räddningstjänsten, landstinget, kyrkan, polisen och skolan.

Sådana grupper finns i alla kommuner, men fungerar säkert inte överallt. Vi har ett väl fungerande samarbete i vår kommun vilket beror mycket på att vi har fått träning vid flertalet tillfällen. Men viktigt är att tänka på att det är långt ifrån alla områden som vi fått känna på.

Vi har olika samtalsgrupper beroende på vad man har behov. Men här gäller det att inte göra en sorgegrupp för sig och sedan en annan grupp för ungdomar med problem i hemmet. Det är ju så stor skillnad på människors sorg och situationen runt omkring sorgen. Vi blandar inte åttioåriga änkor med yngre människor som mist sin livskamrat. Det kan vara svårt för de gamla att se vilken kaotisk situation yngre människor hamnar i när partnern går bort. Det är förutom sorgen många gånger barn med i bilden och ekonomiska bekymmer som också dyker upp i situationer som dessa. Istället kan det vara en idé att ha en grupp för unga änkor, då de i sin tur kan stötta varandra och ge varandra råd, sedan kan man ha en grupp för barn som mist en förälder eller ett syskon.

Besöken hos gamla eller sjuka kommer oftast till stånd genom tips från grannar, släktingar på annan ort, vänner eller distriktssköterskan. De kontaktar oss och ber oss titta till denne av olika anledningar. Förut har vi inte behövts på detta vis, men nu räknar folk helt plötsligt med oss. Det sker i takt med att landstinget skär ner på sina resurser. Det är först nu när det är denna brist på kommunal hjälp som folk får upp ögonen för den resurs vi är och var innan landstingen tog över det vi gjorde från början. Ett tag var vi nästan hänvisade till att gå hem till gamla tanter och dricka kaffe, när landstingen skulle ta över och klara allt själva. Men det är viktigt att inte av någon slags bitterhet låta bli att ta tag i de gamla sysslorna, då vi helt plötsligt är nästan de enda som kan ställa upp på detta. Våra svaga eller på annat sätt behövande medmänniskor ska inte behöva lida för att samhället inte kan ge dem den hjälp som behövs.

Här i vår församling har de kvinnliga diakonerna mer av de traditionella sysslorna, medan jag under hela min tid här har ägnat mig åt ungdomarna. Men kommunens stöd har jag tillsammans med ungdomar drivit ett kafé i snart tio år, där vi också har en skateboardhall. Sedan 70-talet har jag genom kyrkan drivit en ungdomsgård och länge var den enda i kommunen. På kvällarna kunde det vara mellan 150-200 stycken ungdomar samlade där. Sedan tog kommunen tag i det hela och öppnade flertalet ungdomsgårdar runt om i kommunen, vilka idag alla är indragna så det finns endast vår gård kvar, precis som från början. Jag har också arbetat inom RIA (som står för Rådgivning I Alkoholfrågor).³⁰ Dess syfte är att ”vara diakoncentraler för alkoholskada, narkomaner, ensamma och gemenskapssökande människor”. De är välkomna för råd, hjälp och gemenskap.), men även om jag inte längre är verksam där så håller jag kontakt med dem som fortfarande behöver mitt stöd. Jag arbetar också med utbyte med andra länder. Tillsammans med konfirmanderna åkte jag till södra Polen, cirka fem mil från Auschwitz, vilket jag brukar göra varje år om möjligheten finns. Där fick vi ta del av deras syn på tro och deras kultur. Dem som vi besökte där hade tidigare varit och hälsat på oss.

Det är mindre och mindre av det traditionella diakoniarbetet för vår del och där har vi faktiskt kunnat rekrytera en hel del frivilliga för till exempel att hjälpa till med hembesöken. Det är då främst pigga nypensionerade människor som känner att de vill ha en funktion att fylla då de inte längre har sina arbeten att gå till. Detta är en ovärderlig hjälp. Skulle det enbart var vi som skötte om hembesök hos gamla och ensamma skulle det bli väldigt långt mellan besöken, men på det här viset flyter det hela på bättre och de som väntar på dessa besök är mycket

³⁰ Levenstam, Thorsten. 1981 s.204

nöjda. Inom vårt område ökar kontakten med hemtjänstens personal. Vi håller kurser och det blir ett allt mer strategiskt arbete.

Arbetet har i stort blivit allt svårare. Vartefter som socialtjänsten drar in på sina resurser för behövande, får vi allt mer att göra. Det är människor med ekonomiska problem, äktenskapsproblem och så vidare, då det tyvärr är vanligt att ett problem skapar fler. Det är som ringar på vattnet. Vi försöker att hjälpa människor med dylika problem att kunna se på problemen, se orsaken till problemet och se de möjligheter för att göra det bästa möjliga av situationen. Det ställs allt större krav på familjerna idag. Arbetslöshet skapar dålig ekonomi som pressar familjerna ännu mer. Och de som har arbete måste många gånger jobba mer och mer, vilket leder till att de orkar med familjen allt sämre. Det händer då och då att folk kommer till oss som en sista utväg då de helt inte har pengar över efter det nödvändiga och till exempel barnets klass skall på skolresa. Vi gör vad vi kan och frågar aldrig efter om de är medlemmar i kyrkan eller ej, det är vår uppgift att göra var som står i vår makt. Tyvärr är det många av dem som dyker upp idag och behöver hjälp frukten av den lågkonjunktur på 90-talet, då människor som byggde hus dessförinnan senare fick sälja med förlust och nu lever på existensminimum. Något positivt som den ekonomiska krisen fört med sig är att allt fler och främst ungdomarna tenderar till att vilja hjälpa andra och dela med sig.

Nu när det är första gången som kyrkoskatten syns i deklarationen så har många hört av sig och funderat vad de egentligen får för pengarna. Och vad vi kan göra är väl att försöka påvisa att vi behöver finnas till för människor även om de flesta inte tror att just de kommer att behöva oss. Men det är vedertaget att vi ska finnas till hands när det uppkommer ett behov men det är inte många som tänker på att även detta kostar att driva. Det gäller att klargöra att detta är en skatt som de övriga, även om den är frivillig och att den precis som andra skatter hjälper till att hålla en viss standard till godo för allmänheten. Det är ju inte alla som utnyttjar skolan och vården heller även om de är med och betalar för detta. I samtal som dessa blir det lite samhällskunskap och solidaritetssnack.

Som diakon är bemötandet av allmänheten inte speciellt alls. Men om folk inte känner till mig som person kan man ana de fördomar som finns om hur kristna ska vara. Som kristen och anställd av kyrkan ska man tydligen inte ha roligt, vara glad och spontan. Man hör ibland bakom ryggen ett förvånat: ”*vad glad och trevlig han var, fast han är från kyrkan*” och det säger en hel del om folks uppfattning.

Samarbetet mellan kyrkoanställda fungerar mycket bra för oss i Bollnäs men det skiftar nog från ställe till ställe. Jag har uppfattat det så att en del diakoner av någon anledning ställer sig på sidan om och i det tysta sköter sitt utan vidare kontakt med övriga kyrkoanställda. Det är väldigt individuellt precis som inom alla andra yrken. Jag har tyvärr stött på förtroendevalda, kyrkopolitiker som haft mycket fördomar om diakoner, vilket måste grunda sig i en dålig kommunikation. Det förutsätts ömsesidigt förtroende, både från den som anställer och den som är anställd. Kanske politiker vill ha för mycket kontroll vilket inte fungerar på en diakon som hela tiden ska vara ute på besök och så vidare. Att vara diakon innebär att vara flexibel. Man sitter inte på en stol på ett kontor mellan vissa tider, vilket tydligen leder till misstänksamhet. Man kan tåla att prästerna styr sin tid och plats själva, men där går gränsen.

Om kvinnliga och manliga diakoner bemöts med samma respekt? Ja, men det är så naturligt att det ska vara en kvinna så många gånger blir folk fundersamma en man dyker upp. Jag uppfattar tydligt den respekt de kvinnliga diakonerna åtnjuter för sin roll och sin kompetens. Visst, många tar en manlig diakon för att vara präst framförallt när man bär diakonskjortan.

Konfirmanderna tror nästan alltid att man är präst. Men vare sig du är präst, diakon eller något annat inom kyrkan är nästan allt som har med religion att göra belagt med fördomar. Samtidigt finns det ett sökande efter ro, stillhet och meditation. Man känner att man behöver stanna upp till eftertanke. Ett exempel på behovet av detta i kombination med nya arbetsuppgifter är en grupp som jag träffar kontinuerligt bestående av utbrända lärare.

Lotta Säfström, Stora Sköndals-institutet

Om Stora Sköndals-institutet

På Sköndals-institutet är det sammanlagt 500 personer anställda. Institutet startade 1898 och utbildade enbart män till diakoner. Det var en utbildning av mer social karaktär till skillnad från diakonissutbildningarna som var mer inriktade på den vårdande biten. 1948 omorganiserades utbildningen och därmed kunde även kvinnor studera och avlägga social examen utan diakonvigning på Sköndals-institutet.

Om manliga/ kvinnliga diakoner

Manliga och kvinnliga diakoner bemöts med samma respekt även om undantag finns inom denna bransch precis som inom de flesta andra yrkeskategorier. Generellt sett bemöts alla inom kyrkan likvärdigt, alla är lika mycket värda diakoner, präster och biskopar, man gör inte skillnad utifrån någon titel. Det är ju också så att de kvinnliga och manliga diakonerna arbetar generellt med olika områden. Männerna finns kanske främst inom det sociala området och kvinnorna inom det vårdande området. Diakonyrket har alltid dominerats av kvinnor liksom de flesta vårdande yrken.

Om diakonstudier

Förr var det fler som sökte till diakonutbildningarna än vad det fanns platser till. Men under 90-talet har det sjunkit drastiskt. Idag finns cirka 60 stycken utbildningsplatser för diakoner, vilket tyvärr inte fylls upp. Efterfrågan är större än tillgången förutom i storstadsområdena, där är kanske situationen inte fullt så akut. Landsortsförsamlingarna har det förmodligen svårare att tillsätta diakoner, präster, och andra anställningar som finns inom kyrkan. Orsaken till denna förändring har ännu inte undersökts och kan därmed inte konstateras. De som börjar på diakonutbildningen är helt på det klara med att det är det rätta för just dem, då det är en lång väg fram till detta steg. Det innebär att i regel alla också slutför sin utbildning. Till sin hjälp har också diakonerna diakonassistenter. De är inte utbildade utan verkar utifrån intresse och den personliga viljan av att hjälpa andra.

Om arbetsuppgifterna

Diakonernas arbetsuppgift är ju att tjäna sina medmänniskor oavsett dennes bakgrund. Med de svängningar som är i samhället skiftar behoven och det finns alltid många som vill ha del av den hjälp man som diakon kan bistå med. Problemet eller kanske det svåraste för diakonerna är att inte orka, kunna eller få gå till grunden med problemen. Det är ett problem att inte få tid till att lyfta upp problemen till en samhällsnivå, utan det handlar om att försöka göra så mycket som möjligt av det mest akuta. Om man i församlingen upprepade gånger möter samma problem hos människor så vill man stanna upp och ta reda på grunden till att detta problem och lyfta fram det till de beslutande. Tyvärr finns det för lite utrymme i form av tid och kraft till detta.

Om förändringar för diakonerna

Den stora förändringen som kom med den nya kyrkoordningen sedan 1 januari 2000 handlade främst om prästerna. De var tidigare anställda av stiftet och genom nya kyrkoordningen var de

anställda av församlingen på samma sätt som diakonerna varit sedan länge. Så några direkta förändringar genom regler eller dylikt har det inte varit. Arbetet förändras ändå hela tiden för diakonerna. Förvisso skall vi verka i det tysta men kanske diakonerna är allt för tysta. I dagens samhälle är det möjligt med en ökning av politisk diakoni, vilket kan vara en av vägarna att lyfta upp problem till en synlig nivå för hela samhället.

10. Diskussion

Detta är ett ämnesområde som berör. Det är ett område som väcker funderingar. Under arbetets gång har jag inte behövt brottas med några förutfattade meningar eftersom inga sådana fanns. Jag valde detta ämne men intentionen att lära, inte att försöka bevisa något eller dess motsats. Jag anser mig lyckats fånga upp de bitar inom diakonins verklighetsområde och historia som var min intention innan arbetets början. Då det finns otaliga beskrivningar och förklaringar för vad diakoni är tycker jag ändå att det var möjligt att fånga upp det och få det förståeligt på en inte allt för komplicerad nivå.

Efter ett antal böcker och samtalen med diakonerna som vägde tyngst av allt i försöken att samla material och fakta, känner jag en stor glädje. Att tyvärr redan som barn ha fått en sprucken tilltro på mänskligheten, på vuxna, underlättas inte av en samhällsutveckling under ungdomen som präglats allt mer av individualism. En mentalitet i form av; sköt dig själv och skit i andra, eller mina barn och andras ungar, har tyvärr vuxit sig allt för stark. Jag har längtat efter gemenskap, samverkan, omsorg om varandra i vårt så moderna land, men inte sett allt för mycket av det. Genom detta arbete har jag gjort följande upptäckt; så många godhjärtade och välvilliga människor det finns! Det är helt fantastiskt att höra dessa diakoner berätta om hur de lever och verkar, och alla dem som skrivit sina versioner i litteraturen om hur de vill ge sina medmänniskor vad de kan. Även om dessa diakoner nu inte är några änglar i ordets rätta bemärkelse så är de väl ändå på god väg? Detta är alltså i relation till min verklighet och vardag när jag ser på folk runt omkring mig.

Det är egentligen inte underligt att ”vi vanliga” inte vet så mycket om diakonins verksamheter eftersom de och faktiskt hela kyrkan håller en mycket låg profil. Samtidigt som de valt att arbeta i det tysta får det inte vara för tyst om dem, tycker jag. Vi skänker pengar genom allehanda insamlingar till välgörande ändamål långt bort från landet och lovprisar de som kastar sig in i diverse hopplösa situationer för att hjälpa. Detta samtidigt som en hel här kämpar på hemmaplan nästan utan att någon vet om att de överhuvudtaget finns. Inte så att jag menar att vi ska ha insamlingsgalor till diakonala verksamheter, utan för att det inte är mer än rätt att vi uppmärksammar detta fenomen och får förståelse för vad den står för då den är en del av vårt samhälle. Det lustiga med hela diskussionen om kyrkans ansvar att ta vid när kommunen inte räcker till är att endast ett fåtal anser sig vara kristna idag och många är det som anser att världen skulle vara mycket bättre och fredligare utan religioner, att religion är roten till det onda. Men av någon anledning förlitar vi oss ändå på de kristnas vilja att göra det goda när livet inte riktigt tar den vändning vi trodde eller när vi drabbas av dramatiska händelser som medför sorg. Vi kanske skulle vara mer uppmärksam på vad kristendomen kyrkan står för, varför vänta tills man befinner sig i kris?

Fantastiskt hur den kristna församlingen lyckats vara så konservativ och ändå överleva i alla lägen. Om man ser på hur de första diakonerna kom till och dessas uppgifter, jämfört med dagens, så är likheterna stora. Men ska man utgå från människors behov är det inte egentligen märkvärdigt eftersom vi i alla tider haft samma behov, visserligen med förändringar i förhållande till samhället. Tyvärr har ett värderingsskifte ägt rum i stora delar av världen vilket har lett till att allt fler känner en minskad vilja att vara med och kollektivt finansiera statliga och kommunala välfärdssystem. Men i eventuellt svåra stunder som kan uppstå, räknar man helt och hållet med kyrkans hjälpande hand som finner det helt naturligt att göra vad som står i deras makt för att hjälpa oavsett vem det är som ber om hjälpen. Det är ett äkta kristet handlande. Men är det verkligen rätt att skydds nätet för oss skall baseras på kyrkans välgörenhet istället för på kommunalt ansvar? Är vi på väg i rätt riktning i vårt moderna

samhälle om ”de tysta” skall behöva få hjälp av kyrkans folk genom omvägar via någon bekant eller granne som anar att allt inte står rätt till? Vilket ansvar har kommunerna och vilket ansvar tar de för dessa tysta och närmast osynliga?

Min personliga uppfattning är att det gemensamma skyddsnet som under generationer byggts upp får allt större hål, vari allt fler kan ramla igenom. Jag ser situationen som ytterst allvarlig för flera grupper som kanske tror och litar helt och fast på de statliga och kommunala instanser som haft ett mycket stort ansvar för medborgarna. Nu händer det ofta att de styrande i korta konstateranden meddelar att pengarna är slut, så tyvärr får folk klara sig bäst de kan. Men vem eller vilka ska bistå de som inte har denna förmåga att klara upp sin situation själv om den kommunala sektorn inte har några resurser till detta och kyrkan kanske inte heller har de resurser de skulle behöva för att kunna hjälpa? Om församlingarna har allt för dålig ekonomi finns risken för indragningar på tjänster som diakonernas, vilket kan vara förödande för många som kanske har diakonen som enda länk till omvärlden. Och om allt för många väljer att träda ur kyrkan för att slippa betala skatt så ökar denna risk allt mer. Vem tar då emot de som faller?

Som läget visat sig vara nu, är det redan brist på utbildade diakoner. Utbildningsplatser står tomma, vilket kanske kan ändras och åtgärdas om man undersöker bakomliggande orsaker, förutsatt att det finns några. Kan det bero på att allt färre kristna känner sig kallade att arbeta för och tjäna sina medmänniskor? Kan det bero på att lönen är relativt låg i förhållande till utbildningstiden om man jämför med andra utbildningar? Kan det bero på den privatreligiositet som verkar vara relativt utbredd i dagens Sverige, då man har sin tro för sig själv men utövar den inte inför andra? Vad det än beror på måste det konstateras att diakonerna är den mycket viktiga länken i vårt samhälle och rimligtvis kanske fler valde denna bana i livet om fler visste om att den fanns. Kyrkan har en viktig uppgift framför sig, nämligen att profilera sig och sin verksamhet, då det är tydligt att de misslyckats med detta eftersom allt för många är omedvetna om den.

Det har varit sparsamt med forskning på diakonins område vilket resulterat i relativt likartad litteratur i ämnet. Den historiska överblicken kom fram tack vare Thorsten Levenstams bok och Tuulikki Koivunen-Bylunds bok om Ebba Boström och Samariterhemmet, där man mer noggrant tar upp hur situationerna var under sekelskiftet, både i samhället och för människorna inom diakonin. Mestadels har det varit diskussioner om diakonin i förhållande till samhällspolitiken, med tillhörande verklighetsberättelser utifrån var och ens eget perspektiv. Det visar sig vara en ganska gemensam syn man har, vilken är att diakonin är ett skyddsnet och ett stöd för många i Sverige idag. Man räds politikernas framfart över dem som är svaga och gläds över att ha möjlighet att hjälpa de behövande. Jag ser det som att man med dessa verklighetsskildringar vill påvisa och tala om hur man arbetar och med vilka, men samtidigt är det väl inte allt för många människor som letar sig fram till böcker om diakoni bland bibliotekets hyllor. Det är flera böcker som har en studieplan på slutet vilken kan användas som underlag för till exempel en studiecirkel, vilket kan vara en bra idé för att föra ut detta till allmänheten. Böckerna riktar sig också många gånger till människor som arbetar inom den sociala och vårdande sektorn. Jag vet inte, men jag har en aning om att det är ytterst få verksamma inom dessa områden som tagit del av diakonernas tankar och budskap. Det är synd då det skulle kunna ge en djupare insikt till grunden för sitt yrkesval och kanske ge ett bättre förhållande till sin yrkesroll. Inte för att jag anser att människor inom vården och den sociala sektorn inte känner för sitt yrke, utan jag menar att det skulle kunna leda till att man ser mer av de positiva och djupare aspekterna inom sitt yrke. En mycket positiv kommentar jag har till all litteratur jag läst, även avhandlingen, är att det skrivs och beskrivs så

okomplicerat. Det är en klar fördel om man skulle använda sig av dessa böcker i en studiecirkel, där kanske personer som inte är vana med den här sortens litteratur inte skulle ha några problem att följa med.

Hur man än vrider och vänder på detta ämne så blir det mycket av en samhällsdiskussion, vilket jag tycket att det blir vad jag än skriver om. Det är ju här helt ofrånkomligt eftersom det är en av variablerna i samhällsapparaten. Under intervjuerna med diakonerna uppfattade jag det som tydligt att man håller bra koll på de politiska svängningarna då dessa snabbt kan ge verkningar på diakonernas eget arbete. Att ha med dessa intervjuer var guld värt för denna studie. Då det är närmast omöjligt att få fram dagsfärsk litteratur om diakonernas arbetsituation på grund av dess föränderlighet, gav dessa tre intervjupersoner ett stort stöd till all annan fakta inom diakonins område. Om man nu arbetar med ett levande ämne, varför då inte ha med levande källor?

Intressant nog så kändes denna studie allt mer otillfredsställande ju mer jag arbetade med den och vartefter den växte. Detta beroende på att den hela tiden tillkom ännu fler detaljer som jag ville ha med, vilket ledde till att det kändes som att hela den färdiga studien bara bestod av en resumé om diakoni och diakonerna. Jag har fått reda på så mycket jag skulle vilja ta med men av utrymmesskäl är jag tvungen att ”dra ihop” allt till en överskådlig samling text. Möjlighet till en fördjupning kan vara möjlig, vilket framtiden få utvisa.

11. Sammanfattande avslutning

I denna studie skulle jag söka svar på vad diakoni är, vad en diakon är, dessas roll i samhället och om den allmänna kännedomen om detta område. Jag inledde med en del diakonala begrepp som jag anser kan vara till hjälp om man som läsare av denna studie inte tidigare har kunskap om diakoni. Viktigt är också att få ta del av historiken om hur något uppstått, var det kommer ifrån och varför det blev som det blev, vilket jag har sammanfattat i en kort historik.

Undersökningen visade att diakoni inte är ett allmänt känt begrepp vilket diakonerna också kunde intyga genom egen erfarenhet. Genom intervjuerna med diakonerna fick studien ett lyft upp till dagsnivå. De var har alla tre lång erfarenhet av yrket vilket ger mer djup till intervjun. Med den föränderligheten detta yrke innebär är det kanske inte lätt att tillgå aktuell litteratur vilket avhjälpes med deras fakta i ämnet. Den litteratur jag använt mig av riktar sig till både intresserade privatpersoner som vill vidga sitt kunnande men den riktar sig också till yrkesfolk som är verksamma inom vården och den sociala sektorn. Viss litteratur var också anpassat att använda som studiematerial och vägledning i en studiecirkel.

Diakoni är att tjäna sina medmänniskor med kristendomen som utgångspunkt. Diakoni är allt man gör för andra i vardagen. Diakoni skall vara kravlös och ske utan bakgrund. Diakoni skall vara en öppen hjälp för alla. Diakonerna har detta som ett kall och lever i diakonin. Det är inget sju-till-fyra-arbete som man stämplar ut ifrån och sedan glömmer. Att vara diakon anses inte vara någon lägre titel i rangordning bland präster och biskopar. Man arbetar sida vid sida, med samma utgångspunkt från kristendomen, men med olika arbetsuppgifter.

Diakoni är ett dynamiskt fenomen som existerar till fullo även om kanske allt för många är fullkomligt ovetande om detta, även om det pågår mitt ibland oss. Men de frågor jag skulle vilja arbeta vidare med om tillfälle ges är dels att ta reda på varför kyrkan är så försiktig att profilera sig, varför de ”stänger in sig i en egen värld” som skapar en känsla av att det är något främmande bland ”vanligt folk”. Jag skulle också vilja ta reda på om inte ansvaret blir för tungt på vissa personer då det i en del kommuner är samma personer (inte alla) som fattar viktiga beslut, både politiska och inom kyrkan.

12. Källförteckning

Muntliga källor

Forslin Rolf, diakon, Bollnäs församling

Norman Ann-Marie, diakon, Söderala församling

Säfström Lotta, diakon, chef för det diakonala arbetet på Stora Sköndals-institutet

Tryckta källor

Bergmann S.,(red),(1992) *De nedtystades Gud, diakoni för livets skull*. Malmö: Proprius förlag

Levenstam T.,(1981) *Kyrklig diakoni och samhällets sociala omsorgsarbete*. Arlöv: Skeab Förlag AB

Lindberg E.,(1993) *Det goda arvet*. Falun: Broderskaps förlag

Lindström H-E.,(red),(1989) *Handbok för diakoni och samhällsansvar*. Göteborg: Verbum

Koivunen Bylund T.,(1994) *Frukta icke, allenast tro. Ebba Boström och Samariterhemmet*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International

Hemsidor

www.diakoni.nu

www.svenskakyrkan.se

13. Bilagor

Bilaga 1.

En undersökning av den allmänna kännedomen om diakoni och diakoner.

MAN

KVINNA

ÅLDER

1. Vad vet du om diakoni?
2. Om du inte vet vad diakoni är, vad tror du att det innebär?
3. Är diakoni ett gammalt eller nytt begrepp?
4. Vad är en diakon?
5. Vad gör en diakon?
6. Är det flest kvinnor eller män som är diakoner?
7. Krävs det utbildning för att bli diakon?
8. Tror du diakoner väljer detta yrke baserat på "ett kall"?
9. Känner du någon diakon och i sådana fall, hur ser du på dennes arbete?
10. Dina kommentarer:

TACK FÖR DIN MEDVERKAN

Ingegerd Hansson

Bilaga 2. I diakonins värld av Hans-Erik Lindström

”Då dyker en ny person upp på arenan. Det är en av Stockholms många nattfjärilar, som under många år flugit från man till man utan något varaktigt förhållande. Hon har stora svartmålade ögonfransar, rouge på kinderna och läppstift långt utanför läpparna. Eftersom det regnat tidigare har allt börjat rinna. Hon är alldeles randig. Hon liknar faktiskt en zebra i ansiktet, så attraktionsvärdet är måttligt. Hon stannar vid en stor buske vid rabatten ett tiotal meter ifrån oss andra på träbänken. Så riktar hon blicken mot mig som om jag vore den mest attraktive i sällskapet och säger: ”Vill du inte följa med mig hem? Jag har lite starkt hemma i skåpet. Vi kan få det fint ihop.” Men jag är inte hågad. ”Kom hit istället. Här finns kaffe och smörgås. Dela gemenskapen med oss.”

Då stelnar hon till, som en tigrinna på språng. Så springer hon fram den sista biten, slänger sig om halsen på mig och kysser mig mitt på munnen, så jag blir alldeles kladdig i hela ansiktet. Det är en underbar, spontan kyss, som överrumplar mig totalt. Jag glömmer den aldrig.

Hon sätter sig ner på grusgången mitt framför mina fötter, fast det finns plats på träbänken. Hon dricker en mugg kaffe och obekymrad över att vi är tre män som lyssnar, börjar hon berätta om sitt liv. Hon berättar om varför hon går på gatan, varför hon tvingats in i en livsstil hon aldrig velat leva, varför hon kommer hit i kväll och vad hon egentligen vill och längtar efter. Under berättelsens gång börjar tårarna rinna och droppar ner på mina dammiga skor. Hon tar tag om mina fötter och lutar huvudet tungt mot mina ben. Jag känner mig förlägen och lite generad. Minnen av mötet mellan en gråtande Maria från Magdala, som med sina tårar sitter vid sin mästares fötter och tvättar dem, rinner plötsligt upp i mina tankar.

Jag har aldrig förut hört en kvinna berätta så som denna kvinna gör. Hennes livs historia får mig att baxna. Hennes enda chans att överleva bestod i nattfjärilens osäkra och fladdrande liv-att bjuda ut sin kropp till högstbjudande. All den ”pekpinnemoral” jag burit på, faller platt till marken. Efter detta kan jag aldrig mer moralisera över en annan människas liv. Jag anar den bottenlösa avgrund, som allt för många lever i. Jag anar den hemska upplevelsen att inte bli förstådd utan bli förbisedd och utpekad genom moraliseringar och pekpinningar av andra på avstånd. Jag anar att denna kvinna har blivit ”bränd” ett otal gånger av människor, som inte förmått ta henne på allvar. Hon sitter kvar på grusgången, snyter sig, tar en kopp kaffe till och fortsätter att dela gemenskapen i detta annorlunda kaffeparty på ett torg på Söder denna sommarnatt.

Så hörs smygande steg bakom bänken och en hand tar tag om min ena axel. När jag vänder mig om, ser jag in i ett par stora glänsande och ångestladdade ögon. De tillhör en ung man i övre tonåren med mörkt, rufsigt hårsvall. Han bär ena foten i gips och hans rörelser är ryckiga. Det märks tydligt att han är på jakt efter narkotika. Han är på avtändning och mår dåligt. Han frågar med bruten röst om någon av oss har prelundintabletter, ett centralstimulerande narkotikapreparat, men ingen av oss hade det. ”Men det finns varmt kaffe i termoserna här” hör jag mig själv säga, utan att ha någon större tilltro till att kaffet skulle kunna konkurrera ut narkotikan.

Döm om min förvåning, när han stannar till och slår sig ner på yttersta kanten på bänken och tar emot en mugg kaffe. Det verkar faktiskt som om han har andra behov också. Han stannar faktiskt och delar gemenskapen med oss andra utan större invändningar. Han undrar förstås vilka vi är och var och en av oss berättar det för honom. Det känns oerhört självklart att utan skygglappar och utan fruktan delge varandra en del av våra liv. Vår nyfunne drogmissbrukande vän rycks med i öppenhjärtighet och berättar om sig och sitt liv.

Och så sitter vi - fem nyvunna vänner - på ett torg på Söder, livligt samtalande på ett kaffeparty denna så egenartade och befriande sommarnatt. Vi pratar och pratar och pratar... Orden tycks aldrig ta slut. Öronen lyssnar sig rakt ner i hjärtat. Det tycks som om tiden står stilla i denna lilla oas mitt ute i kosmos. Ingen gör någon ansats att resa sig. Alla vill hålla kvar den påtagligt mättade atmosfär, som finns runt omkring oss. Inne i mitt eget hjärta känns det som om Guds närvaro omger oss på alla sidor och har öppnat porten till vårt inre livs centrum.

När gryningens röda sol stiger upp över de svarta plåttaken och förkunnar morgonens intåg i staden, tar tröttheten överhand och vi tar avsked av varandra. Efter omfamningar och löften om att ses igen (vilket vi kommer att göra), skiljs vi efter en underbar natt. Jag leder min cykel hemåt och hänger den halvtomma bagen på styrstången. Tårögd och med klappande hjärta känner jag ett stort, stort jubel inombords. Jag nämner mina nya vänner vid namn i medveten förbön till Honom som varit med och osynlig delat gemenskapen på torget denna sommarnatt.”

Bilaga 3.

ERSTA DIAKONISÄLLSKAP

Svenska kyrkans centrum för;

Familjerelationsfrågor / Familjerådgivning / Arbetsledning / Personalsjälavård

Erstagatan 1, Box 4619, 116 91 Stockholm,

Tel 08-7140 61 00

Hemsida: www.ersta.se

STIFTELSEN STORA SKÖNDAL

Svenska kyrkans centrum för volontärverksamhet

128 85 Sköndal

Tel 08-605 06 00

Hemsida: www.sssd.se

DIAKONISTIFTELSEN SAMARITERHEMMET

Svenska kyrkans centrum för;

Handikappfrågor / Andlig vård inom hälso- och sjukvården

Samaritergränd 2, 753 19 Uppsala

Tel 018-10 34 00

Hemsida: www.svenskakyrkan.se/samariterhemmet

STIFTELSEN VÅRSTA DIAKONIGÅRD

Svenska kyrkans centrum för;

Kris- och katastrofarbete

Box 134, 871 23 Härnösand

Tel 0611-127 11

Hemsida: www.varsta.se

STIFTELSEN BRÄCKE DIAKONIGÅRD

Svenska kyrkans Arbetslivscentrum, Bräcke Diakonala utveckling

Box 21062, 418 04 Göteborg

Tel 031-50 25 00

Hemsida: www.bracke.org